A BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (kilencedik tanács)

2017. szeptember 21.*[i]

„Fellebbezés – Kartellek – Olasz betonvasgyártók – Az árak rögzítése, valamint a termelés és az értékesítések korlátozása és ellenőrzése – Az ESZAK 65. cikk megsértése – Az eredeti határozatnak az Európai Unió Törvényszéke általi megsemmisítése – Az 1/2003/EK rendelet alapján ismételten elfogadott határozat – Új kifogásközlés elfogadásának hiánya – Az eredeti határozat megsemmisítését követő meghallgatás hiánya – A Törvényszék előtti eljárás során eltelt határidők”

A C-89/15. P. sz. ügyben,

a **Riva Fire SpA**, felszámolás alatt (székhelye: Milánó [Olaszország], képviselik: M. Merola, M. Pappalardo, T. Ubaldi és M. Toniolo avvocati)

fellebbezőnek

az Európai Unió Bírósága alapokmányának 56. cikke alapján 2015. február 24-én benyújtott fellebbezése tárgyában,

a másik fél az eljárásban:

az **Európai Bizottság** (képviselik: L. Malferrari és P. Rossi, meghatalmazotti minőségben segítőjük: P. Manzini avvocato, kézbesítési cím: Luxembourg)

alperes az elsőfokú eljárásban,

A BÍRÓSÁG (kilencedik tanács)

tagjai: Juhász E. tanácselnök, C. Vajda (előadó) és C. Lycourgos bírák,

főtanácsnok: N. Wahl,

hivatalvezető: V. Giacobbo-Peyronnel tanácsos,

tekintettel az írásbeli szakaszra és a 2016. október 20-i tárgyalásra,

a főtanácsnok indítványának a 2016. december 8-i tárgyaláson történt meghallgatását követően,

meghozta a következő

* Az eljárás nyelve: olasz.

Ítéletet

1 Fellebbezésével a Riva Fire SpA (a továbbiakban: Riva) az Európai Unió Törvényszékének 2014. december 9-i Riva Fire kontra Bizottság ítéletének (T-83/10, nem tették közzé, a továbbiakban: megtámadott ítélet, EU:T:2014:1034) hatályon kívül helyezését kéri, amely ítélettel a Törvényszék elutasította a fellebbező azon keresetét, amelyben a Bizottság 2009. szeptember 30-i, az ESZAK-Szerződés 65. cikkének alkalmazására vonatkozó eljárásban (COMP/37.956 – „betonvas” ügy, újbóli elfogadás) hozott C(2009) 7492 végleges bizottsági határozat (a továbbiakban: 2009. szeptember 30-i határozat) megsemmisítését kérte, amelyet a 2009. december 8-i C(2009) 9912 végleges bizottsági határozat (a továbbiakban: módosító határozat) módosított (a módosító határozattal módosított 2009. szeptember 30-i határozat, a továbbiakban: vitatott határozat).

A jogvita előzményei és a vitatott határozat

2 A jogvita előzményeit a megtámadott ítélet 16–21. pontja ismerteti.

„16 2000 októberétől decemberéig a Bizottság az ESZAK 47. cikknek megfelelően vizsgálatokat folytatott egyes olasz betonvasrúd-gyártóknál, valamint egy olasz vas- és acélgyártó vállalkozásokat tömörítő társulásnál. Az ESZAK-Szerződés 47. cikke értelmében a Bizottság továbbá információkérést intézett hozzájuk […]

17 2002. március 26-án a Bizottság megindította a közigazgatási eljárást, és az ESZAK 36. cikk értelmében megállapította kifogásait (a továbbiakban: kifogásközlés) […] A [Riva] a kifogásközléssel kapcsolatban írásbeli észrevételeket terjesztett elő. 2002. június 13-án sor került a szóbeli meghallgatásra […]

18 2002. augusztus 12-én, a Bizottság kiegészítő kifogásokat intézett (a továbbiakban: kiegészítő kifogásközlés) az eredeti kifogásközlés címzettjeihez. A kiegészítő kifogásközlésben a Szerződés [81.] és [82.] cikkének végrehajtásáról szóló, 1962. február 6-i 17. (első) rendelet (HL 1962. 13., 204. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 1. kötet, 3. o.) 19. cikkének (1) bekezdése alapján a Bizottság kifejtette az ESZAK-Szerződés lejártát követő eljárás lefolytatására vonatkozó álláspontját. A [Riva] 2002. szeptember 20-án adott választ a kiegészítő kifogásközlésre. A tagállamok képviselőinek jelenlétében 2002. szeptember 30-án sor került a második meghallgatásra […]

19 Az eljárás eredményeként a Bizottság 2002. december 17-én az ESZAK-Szerződés 65. cikkének alkalmazására vonatkozó eljárásban (COMP/37.956 – „betonvas” ügy) meghozta a C(2002) 5087 végleges bizottsági határozatot (a továbbiakban: a 2002. évi határozat), amelyben megállapította, hogy a határozat címzett vállalkozásai egységes, összetett és folyamatos együttműködést folytattak az olasz betonvas rudak, illetve tekercsek piacán, amely kartell célja vagy hatása az árrögzítés volt, és amelynek nyomán sor került a termelés vagy eladás összehangolt korlátozására vagy ellenőrzésére is, az ESZAK 65. cikk (1) bekezdésével ellentétesen […] A Bizottság ebben a határozatban 26,9 millió euró összegű bírság megfizetésére kötelezte a [Rivát].

20 2003. február 6-án a [Riva] fellebbezést nyújtott be a Törvényszékhez a 2002. évi határozat ellen. 2007. október 25-i Riva Acciaio kontra Bizottság ítéletével (T-45/03, [nem tették közzé, EU:T:2007:318]) a Törvényszék megsemmisítette a 2002. évi határozatot. A Törvényszék rámutatott, hogy tekintettel különösen arra, hogy a 2002. évi határozat nem tartalmaz utalást a 17. rendelet 3. cikkére és 15. cikkének (2) bekezdésére, e határozat kizárólag az ESZAK 65. cikk (4) és (5) bekezdésén alapul […] Minthogy ezek a rendelkezések 2002. július 23-án hatályukat vesztették, a Bizottság nem alapozhatta hatáskörét a fent hivatkozott, a 2002. évi határozat meghozatalakor

már nem hatályos rendelkezésekre, az ESZAK 65. cikk (1) bekezdésébe ütköző jogsértés megállapítása és a hivatkozott jogsértést elkövető vállalkozásokkal szembeni bírságkiszabás érdekében […]

21 2008. június 30-i levelében a Bizottság tájékoztatta a [Rivát] és más érintett vállalkozásokat arról a szándékáról, hogy ismételten határozatot kíván elfogadni, módosítva annak jogi alapját a 2002. évi határozat vonatkozásában választott jogi alaphoz képest. Kifejtette továbbá, hogy tekintettel a [2007. október 25-i] Riva Acciaio kontra Bizottság ítélet [(T-45/03, nem tették közzé, EU:T:2007:318)] korlátozott hatályára, az ismételten elfogadott határozat alapját a kifogásközlésben és a kiegészítő kifogásközlésben bemutatott bizonyítékok képezik. Az érdekelt vállalkozások számára határidőt tűztek ki észrevételeik előterjesztésére […]"

3 2009. szeptember 30-i határozatában a Bizottság többek között azt állapította meg, hogy az [EUMSZ 101. és az EUMSZ 102.] cikkben meghatározott versenyszabályok végrehajtásáról szóló, 2002. december 16-i 1/2003/EK tanácsi rendeletet (HL 2003. L 1., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 2. kötet, 205. o.) úgy kell értelmezni, hogy az lehetővé teszi, hogy a Bizottság 2002. július 23. után megállapítsa és szankcionálja az ESZAK-Szerződés tárgyi és időbeli hatálya alá tartozó ágazatokban létrehozott kartelleket. A Bizottság jelezte, hogy e határozatot az ESZAK-Szerződés eljárási szabályainak, valamint az említett rendeletnek megfelelően hozta meg, és hogy a folytatólagos alkalmazásra vonatkozó elvek olyan anyagi jogi rendelkezések alkalmazásához vezethetnek, amelyek már nem hatályosak az adott jogi aktus elfogadásakor, a *lex mitior* általános elvének tiszteletben tartása mellett.

4 Az 2009. szeptember 30-i határozat 1. cikke többek között kimondja, hogy a Riva megsértette az ESZAK-Szerződés 65. cikkének (1) bekezdését azzal, hogy 1989. december 6. és 2000. június 27. között folytatólagos jellegű megállapodásban és/vagy összehangolt magatartásokban vett részt betonvas rudak, illetve tekercsek gyártása tekintetében, amely megállapodás és összehangolt magatartások célja és/vagy hatása a közös piacon az árak rögzítése volt, és amelyek továbbá a termelés vagy az eladások korlátozásához, illetve ellenőrzéséhez vezettek a közös piacon. A Bizottság ugyanezen határozat 2. pontjában 26,9 millió euró összegű bírság megfizetésére kötelezte a Rivát.

5 2009. november 20-án és 23-án kelt levelükben a 2009. szeptember 30-i határozat tizenegy címzett vállalkozása közül nyolc, köztük a Riva jelezte a Bizottságnak, hogy e határozat melléklete a címzettekkel közölt formában nem tartalmazza az árváltozásokat bemutató táblázatokat.

6 2009. december 8-án a Bizottság elfogadta a módosító határozatot, amelynek mellékletébe belefoglalta a hiányzó táblázatokat, és nyolc lábjegyzetben kiigazította az említett táblázatokra történő számszerű hivatkozásokat.

A Törvényszék előtti eljárás és a megtámadott ítélet

7 A Törvényszék Hivatalához 2010. február 19-én benyújtott keresetlevelével a Riva keresetet indított, melyben elsődlegesen azt kérte, hogy a Törvényszék semmisítse meg a vitatott határozatot teljes egészében vagy a rá vonatkozó részében, másodlagosan pedig csökkentse a rá kiszabott bírság összegét. A Riva azt is kérte, hogy a Törvényszék rendeljen el bizonyításfelvételt az e határozat meghozatalához vezető eljárással kapcsolatban.

8 Keresetének alátámasztására a Riva nyolc jogalapra hivatkozott, amelyek sorrendben a következőkre vonatkoztak: először is az ESZAK-Szerződés lejártát követően a Bizottság hatáskörének hiányára és az 1/2003 rendelet megsértésére; másodszor a 17. rendelet 10. cikke (3) és (5) bekezdésének, valamint az 1/2003 rendelet 14. cikke (1) és (3) bekezdésének megsértésére; harmadszor az ESZAK 36. cikk első bekezdésének megsértésére; negyedszer a Bizottság által az [EUMSZ 101. cikk és az EUMSZ 102. cikk] alapján folytatott eljárásokról szóló, 2004. április 7-i 773/2004/EK bizottsági rendelet (HL 2004. L 123.,

18. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 3. kötet, 81. o.) 10. és 11. cikkének, valamint a Riva védelemhez való jogának megsértésére; ötödször az indokolás hiányára az érintett földrajzi piac meghatározása és a *lex mitior* elv alkalmazása tekintetében; hatodszor a tények elferdítésére és az ESZAK 65. cikk megsértésére a Rivának felrótt jogsértés különböző vetületei tekintetében; hetedszer a jogsértés egésze Rivának való betudását, valamint a Rivának a neki felrótt magatartások tekintetében játszott sajátos helyzetét illetően a bizonyítás és az indokolás hiányára; nyolcadszor az 1/2003 rendelet 23. cikke (2) bekezdésének megsértésére, a kartellügyek esetében a bírságok alóli mentességről és a bírságok csökkentéséről szóló közlemény (HL 1996. C 207., 4. o.) megsértésére, a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése és az [ESZAK] 65. cikkének (5) bekezdése alapján kiszabott bírság megállapításának módszeréről szóló iránymutatás című bizottsági közlemény (HL 1998. C 9., 3. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 1. kötet, 171. o.) megsértésére, hatáskörrel való visszaélésre, valamint a bírság összegének meghatározása során az arányosság elvének és az egyenlő bánásmód elvének megsértésére.

9 A megtámadott ítélettel a Törvényszék 26 093 000 euróra csökkentette a Rivára kiszabott bírság összegét és a keresetet ezt meghaladó részében elutasította.

A felek kérelmei a Bíróság előtt

10 Fellebbezésével a Riva azt kéri, hogy a Bíróság:

– elsődlegesen helyezze hatályon kívül a megtámadott ítéletet és ebből következően semmisítse mega vitatott határozatot;

– másodlagosan helyezze hatályon kívül a megtámadott ítéletet a Rivára kiszabott bírságot 3%-kal csökkentő részében, következésképpen csökkentse a bírság összegét nagyobb mértékben vagy utalja vissza az ügyet a Törvényszék elé;

– járulékosan mondja ki, hogy a Törvényszék előtti eljárás sértette az eljárás észszerű időtartamának elvét és

– kötelezze a Bizottságot a két eljárással kapcsolatban felmerült költségek viselésére.

11 A Bizottság azt kéri, hogy a Bíróság:

– utasítsa el a fellebbezést, és

– a Rivát kötelezze a költségek viselésére.

Az eljárás szóbeli szakaszának újbóli megnyitása iránti kérelemről

12 A Bíróság 2016. december 8-án, a főtanácsnok indítványának ismertetését követően lezárta a szóbeli szakaszt. 2017. január 27-i levelében, melyet a Bíróság Hivatalához ugyanazon a napon benyújtott, a Bizottság azt kérte, hogy a Bíróság rendelje el az eljárás szóbeli szakaszának újbóli megnyitását és csatolja az iratokhoz a kérelmében előadott ténybeli elemeket, valamint a kérelméhez csatolt dokumentumokat.

13 E kérelem alátámasztása érdekében a Bizottság azzal érvel, hogy a Bíróság nincs kellően tájékoztatva a 2002. június 13-i és szeptember 30-i meghallgatásokkal kapcsolatos tényekről, melyekre a főtanácsnok indítványát alapozta, mivel a felek e körülményeket nem vitatták meg kifejezetten.

14 A Bíróság eljárási szabályzatának 83. cikke lehetővé teszi a Bíróság számára, hogy a főtanácsnok meghallgatását követően az eljárás során bármikor elrendelje az eljárás szóbeli szakaszának újbóli megnyitását, különösen, ha úgy ítéli meg, hogy az ügyet olyan jogi érv alapján kellene eldönteni, amelyet a felek nem vitattak meg.

15 Mindazonáltal emlékeztetni kell arra, hogy a fellebbezés tárgyát főszabály szerint a felek által felhozott jogalapok és érvek határozzák meg. A jelen ügyben ez utóbbiaknak lehetősége nyílt kellő mértékben megvitatni e jogalapokat és érveket a beadványaikban és a C-85/15. P–C-89/15. P. sz. ügyekben 2016. október 20-án tartott közös tárgyalás során.

16 Következésképpen a Bíróság a főtanácsnok meghallgatását követően úgy véli, hogy nem szükséges elrendelni az eljárás szóbeli szakaszának újbóli megnyitását.

A fellebbezésről

17 Fellebbezésének alátámasztására a Riva négy jogalapra hivatkozik, az elsőre elsődlegesen, a többire pedig másodlagosan. E jogalapok először is a megtámadott ítéletben a 773/2004 rendelet és a védelemhez való jog megsértését illetően téves jogalkalmazásra, valamint az indokolás elégtelenségére és ellentmondásosságára vonatkoznak, másodszor a bírság összegének meghatározását illetően téves jogalkalmazásra, valamint az indokolás elégtelenségére és ellentmondásosságára, harmadszor az eladási kvótákra vonatkozó, 1998 decemberében létrejött megállapodás tekintetében a Riva Törvényszék általi „résztvevőnek” minősítését illetően ellentmondásra és téves jogalkalmazásra, és arra, hogy ebből következően a bírság összegének meghatározásakor a kartell e részét számításba vették, negyedszer az indoklás elégtelenségére arra vonatkozóan, hogy a Riva vezetőinek érintettsége milyen hatással járt a bírság kezdeti összegének növelésére. A Riva közbenső határozat iránti kérelmet is a Bíróság elé terjeszt, amely az észszerű időtartama elvének megsértése miatt a Törvényszék előtti eljárás jogellenességére vonatkozik.

Az első jogalapról

A felek érvei

18 Első jogalapjával a Riva lényegében azt vitatja, hogy a Törvényszék a megtámadott ítélet 124. pontjában elutasította azon érvet, amely szerint a Bizottságnak a 2002. évi határozat megsemmisítése következtében a vitatott határozat elfogadása előtt új kifogásközlést kellett volna neki küldenie és a tagállamok képviselőinek részvételével meghallgatást kellett volna tartania.

19 A Riva szerint a Törvényszék a megtámadott ítélet 115. és 120. pontjának indokolását nem alapozhatta az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatra, mivel ezen ítélkezési gyakorlat azon lehetőséget érinti, amikor egyrészt a 2002. évi határozatot érintő jogellenesség csupán e határozat elfogadásakor merült volna fel, másrészt azon kifogások, amelyek e határozat és a később elfogadott határozat alapjául szolgáltak azonosak lettek volna, mivel a két határozat minden pontban azonos lett volna. Márpedig a jelen ügyben nem a Bizottság által elkövetett egyszerű eljárási hibáról van szó. Éppen ellenkezőleg, az ezen intézmény által elkövetett hibák az általa alkalmazott általános megközelítést érintik és nem írhatók le az aktus jogi alapjának azonosításával. E hibáknak a jogsértés érdemi részére nézve vannak következményei, ideértve az érintett földrajzi piac meghatározását, a *lex mitior* elvének alkalmazását, valamint a bírság összegének kiszámítását. Emellett a Törvényszék elismerte, hogy a 2002. évi határozat és a vitatott határozat nem azonosak, sem indokolásukat, sem bizonyos magatartások jogi minősítését tekintve, sem a rendelkező részükben.

20 E tekintetben a Riva szerint téves és ellentmondásos a megtámadott ítélet 122. pontjában annak megállapítása, hogy e két határozat Riva általi összehasonlítása irreleváns, mivel a 2002. évi határozat megsemmisítése maga után vonta annak uniós jogrendből való eltűnését. Ugyanis a megtámadott ítélet 120. pontjában a Törvényszék az említett határozatok tartalma közti összehasonlításra támaszkodott, és a Bizottság azon döntésére hivatkozott, hogy a 2002. évi határozat megsemmisítése következtében azonos határozatot fogad el, amely ugyanazon kifogásokat érinti, melyekre nézve a vállalkozások már megtették észrevételeiket.

21 Emellett a Riva azzal érvel, hogy tekintettel azon elvre, amely szerint az eljárási szabályokat hatálybalépésüket követően azonnal alkalmazni kell, az ESZAK-Szerződés lejártát követően a 773/2004 rendeletben meghatározott eljárási keret alapján új kifogásközlést kellett volna küldeni az érintett vállalkozásoknak és új meghallgatást kellett volna tartani a tagállamok képviselőinek részvételével, akik előtt e vállalkozásoknak soha nem nyílt lehetősége előadni érveiket a velük szemben felhozott kifogások érdemét tekintve.

22 A Bizottság szerint e jogalapot el kell utasítani, mivel a megtámadott határozat téves és megtévesztő olvasatán alapul.

23 Az ESZAK-Szerződés lejártát követően új kifogásközlés és a tagállamok képviselőinek részvételével történő meghallgatás hiányára vonatkozó érv megalapozatlan, mivel a Bizottság továbbította a Rivának a kiegészítő kifogásközlést, melyet az EK-Szerződés eljárási szabályai szerint fogadott el, és amelyre a Riva írásban, valamint a tagállamok jelenlétében tartott 2002. szeptember 30-i meghallgatáson válaszolt.

A Bíróság álláspontja

24 Emlékeztetni kell arra, hogy a 2002. évi határozat elfogadásához vezető eljárásban a Bizottság 2002. március 26-án az ESZAK-Szerződés 36. cikke alapján kifogásközlést küldött az érintett vállalkozásoknak, köztük a Rivának. Az erre vonatkozó meghallgatásra 2002. június 13-án került sor. Nem vitatott, hogy a tagállamok képviselőit nem hívták meg e meghallgatásra, mivel az ESZAK-Szerződés akkor hatályos szabályai e részvételt nem írták elő.

25 Az ESZAK-Szerződés lejártát követően, 2002. augusztus 12-én, a Bizottság a 17. rendelet 19. cikkének (1) bekezdése alapján kiegészítő kifogásközlést küldött az említett vállalkozásoknak, amelyben kifejtette álláspontját a jogi háttér e módosulásával kapcsolatban, és felhívta e vállalkozásokat, hogy ismertessék saját nézeteiket az említett kiegészítő kifogásközlést illetően. Az EK-Szerződés [81.] és [82.] cikke alapján kezdeményezett eljárásokban a felek meghallgatásáról szóló, 1998. december 22-i bizottsági rendelet (HL 1998. L 354., 18. o.; magyar nyelvű különkiadás 7. fejezet, 4. kötet, 204. o.) 11. cikkének (2) bekezdése alapján 2002. szeptember 30-án sor került egy meghallgatásra tagállamok képviselőinek jelenlétében.

26 A 2002. évi határozat megsemmisítését követően a Bizottság 2008. június 30-án levélben tájékoztatta a Rivát és a többi érintett vállalkozást azon szándékáról, hogy e határozatot az 1/2003 rendeletre mint jogi alapra támaszkodva újból elfogadja, az e rendelettel előírt eljárási szabályoknak megfelelően.

27 Az eljárás e lefolyására tekintettel meg kell vizsgálni, hogy a Törvényszék által a többek között a megtámadott ítélet 124. pontjában megállapítottakkal ellentétben a Bizottság köteles lett-e volna a 2002. évi határozat megsemmisítését követően az eljárást újból megnyitni és új kifogásközlést elfogadni, valamint új meghallgatást szervezni.

28 Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint az eljárási szabályokat általában azok hatálybalépésétől kezdve kell alkalmazni (2011. március 29-i ArcelorMittal Luxembourg kontra Bizottság ítélet és Bizottság kontra ArcelorMittal Luxembourg és társai ítélet, C-201/09 P és C-216/09 P, EU:C:2011:190, 75. pont,

valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat; 2011. március 29-i ThyssenKrupp Nirosta kontra Bizottság ítélet, C-352/09 P, EU:C:2011:191, 88. pont; 2012. december 11-i Bizottság kontra Spanyolország ítélet, C-610/10, EU:C:2012:781, 45. pont), még olyan eljárás esetén is, amely ezen időpontot megelőzően indult, azonban azt követően folyamatban maradt (lásd ebben az értelemben: 2012. december 11-i Bizottság kontra Spanyolország ítélet, C-610/10, EU:C:2012:781, 47. pont).

29 A jelen ügyben, mivel a vitatott határozatot az 1/2003 rendelet 7. cikkének (1) bekezdése és 23. cikkének (2) bekezdése alapján fogadták el, az e határozat elfogadásához vezető eljárást e rendeletnek, valamint a 773/2004 rendeletnek – melynek az 1/2003 rendelet a jogi alapja – megfelelően kellett lefolytatni (lásd ebben az értelemben: 2011. március 29-i ThyssenKrupp Nirosta kontra Bizottság ítélet, C-352/09 P, EU:C:2011:191, 90. pont), annak ellenére, hogy ezen eljárás az 1/2003 rendelet hatálybalépése előtt indult.

30 A 773/2004 rendelet 10. cikkének (1) és (2) bekezdése az általa végrehajtott 1/2003 rendelet 27. cikkének (1) bekezdésével együttesen értelmezve előírja, hogy a többek között az utóbbi rendelet 7. cikkén alapuló határozat elfogadása előtt a Bizottság kifogásközlést küld az érintett feleknek, lehetőséget biztosítva számukra arra, hogy a megszabott határidőn belül tájékoztassák a Bizottságot az álláspontjukról.

31 Márpedig ahogyan arra a Törvényszék a megtámadott ítélet 117. és 118. pontjában lényegében rámutatott, a jelen ügyben a Bizottság már továbbította az érintett vállalkozásoknak a kifogásközlést és a kiegészítő kifogásközlést, és e kifogásközlésekhez képest a vitatott határozat nem rótt fel további cselekményeket a Rivának, és nem módosította érezhetően a felrótt jogsértésekre vonatkozó bizonyítékokat sem.

32 Ezzel kapcsolatban a Törvényszék által a megtámadott ítélet 122. pontjában elkövetett téves jogalkalmazásra, valamint az ezen ítélet 120. pontjával való ellentmondásra történő hivatkozást el kell utasítani. Ahogyan arra a Bizottság válaszbeadványában rámutatott, e 120. pont a 2002. évi határozat és a vitatott határozat alapját képező kifogások azonosságára vonatkozik, miközben az említett 122. pont a Riva általi összehasonlításról szól, amelyet a Törvényszék irrelevánsnak minősített, mivel a kifogásközlés és az iratokba való betekintés teszi lehetővé a vizsgálat alá vont vállalkozások számára, hogy megismerjék a Bizottság rendelkezésére álló bizonyítékokat és biztosítja a védelemhez való jog teljes érvényesülését. A Riva állításával ellentétben az említett határozatok közötti esetleges szövegszerű eltérés nem foglalja szükségszerűen magában az érintett vállalkozásoknak felrótt kifogások megváltozását, amit egyébként a Riva nem bizonyított.

33 Másfelől, ahogyan a főtanácsnok indítványának 53. pontjában hangsúlyozta, nincs jelentős különbség az ESZAK-Szerződés szerinti szabályok és a 17. rendelet, illetve az 1/2003 rendelet alapján elfogadott kifogásközlések tartalma között. Új kifogásközlés küldésére tehát nem volt szükség.

34 E tekintetben a Törvényszék helyesen hivatkozott a 2002. október 15-i Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság ítélet (C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P–C-252/99 P és C-254/99 P, EU:C:2002:582) 73. pontjára, amelyben a Bíróság emlékeztetett arra, hogy valamely uniós aktus megsemmisítése nem szükségképpen érinti az előkészítő aktusokat, mivel a megsemmisített aktus pótlására irányuló eljárás főszabály szerint megismételhető pontosan onnantól, ahol a jogellenesség bekövetkezett.

35 Ugyanis, ahogyan azt a Törvényszék a megtámadott ítélet 115. pontjában megállapította, a 2002. évi határozatot a Bizottság azon hatáskörének hiánya miatt semmisítette meg, hogy azt az ESZAK-Szerződés rendelkezései alapján fogadja el, amely e határozat meghozatalának időpontjában már nem volt hatályban, így a jogsértés pontosan ebben az időpontban következett be. Következésképpen e megsemmisítés nem érintette sem a kifogásközlést, sem a kiegészítő kifogásközlést.

36 A Riva állításával ellentétben a jelen ítélet 34. pontjában hivatkozott ítélkezési gyakorlatot nem teszi alkalmazhatatlanná az, hogy a Bizottság által a 2002. évi határozatban elkövetett hibáknak következményei volnának a jogsértés érdemi részére,, ideértve az érintett földrajzi piac meghatározását, a *lex mitior* elvének alkalmazását, valamint a bírság összegének kiszámítását. Ugyanis noha a Bizottság e határozatot téves jogi alapra – nevezetesen az ESZAK 65. cikk (4) és (5) bekezdésére alapította, ez nem változtat azon – ahogyan azt a Törvényszék a megtámadott ítélet 18. és 119. pontjában megállapította –, hogy ezen intézmény tájékoztatta a Rivát az ESZAK-Szerződés lejártából levont következményekről a 17. rendelet 19. cikkének (1) bekezdésére alapított kiegészítő kifogásközlésben, és a Rivának lehetősége volt e tekintetben megtenni észrevételeit.

37 Emellett nem vitatott, hogy az említett következmények nem módosultak a 17. rendelet hatályon kívül helyezése és az 1/2003 rendelet hatálybalépése következtében, amely utóbbi rendelet bizonyos rendelkezései a vitatott határozat jogi alapjául szolgálnak. Mindenesetre, ahogyan azt a főtanácsnok indítványának 50. pontjában jelezte, az 1/2003 rendelet 34. cikkének (2) bekezdése és a 773/2004 rendelet 19. cikke átmeneti rendelkezésként kimondja, hogy a 17. rendelet, illetve a 2842/98 rendelet járásokban a felek meghallgatásáról szóló, 1998. december 22-i bizottsági rendelet alapján teljesített eljárási intézkedések az 1/2003 rendelet és a 773/2204 rendelet alkalmazása céljából érvényben maradnak.

38 Következésképpen a Törvényszék nem alkalmazta tévesen a jogot, amikor a megtámadott ítélet 124. pontjában azt állapította meg, hogy a Bizottság nem volt köteles új kifogásközlést elfogadni.

39 Mindazonáltal, ahogyan arra a főtanácsnok indítványának 55. pontjában rámutatott, a 773/2004 rendelet 12. cikke értelmében a Bizottságnak meghallgatás keretében lehetőséget kell adnia érveik kifejtésére azoknak a feleknek, akikhez kifogásközlést intéz, amennyiben a felek írásbeli észrevételeikben ezt kérik. Ennélfogva, mivel a jelen ítélet 35. pontjából az tűnik ki, hogy a kifogásközlést és a kiegészítő kifogásközlést nem érintette a 2002. évi határozat megsemmisítése, azt kell megvizsgálni, hogy a Bizottság lehetőséget adott-e a feleknek arra, hogy érveiket az 1/2003 rendelet és a 773/2004 rendelet eljárási követelményeinek megfelelően megtartott meghallgatás keretében kifejtsék, ahogyan arra köteles volt.

40 E tekintetben rá kell mutatni, hogy az 1/2003 rendeletben létrehozott és a 773/2004 rendeletben pontosan kifejtett eljárási rend keretében a 773/2004 rendelet 14. cikkének (3) bekezdése előírja, hogy a tagállamok versenyhatóságait felkérik, hogy vegyenek részt a kifogásközlés kibocsátását követően annak címzettjei kérésére tartott meghallgatáson.

41 Márpedig a 2002. év során tartott meghallgatások közül a tagállamok képviselői nem vettek részt a 2002. június 13-i meghallgatáson, mivel e részvételt az akkor hatályban lévő ESZAK-Szerződés nem írta elő. Nyilvánvaló, hogy e meghallgatás az ügy érdemére vonatkozott, vagyis a Bizottság által a kifogásközlés címzett vállalkozásainak felrótt magatartásokra. Ez következik többek között a vitatott határozat 379–382. pontjaiból, és azt megerősíti a Törvényszék 2014. december 9-i Alfa Acciai kontra Bizottság ítélete (T-85/10, nem tették közzé, EU:T:2014:1037), valamint 2014. december 9-i Ferriera Valsabbia és Valsabbia Investimenti kontra Bizottság ítélete (T-92/10, nem tették közzé, EU:T:2014:1032).

42 Ezzel szemben a 2002. szeptember 30-i meghallgatás, amelyre az akkor már alkalmazandó EK-Szerződés szabályainak, különösen a 2842/98 rendelet 11. cikke (2) bekezdésének megfelelően a tagállamok képviselőit is meghívták, a kiegészítő kifogásközlés tárgyára vonatkozott, vagyis az ESZAK-Szerződés lejártának az eljárás folytatására való jogi hatásaira. Ez kitűnik egyrészt e kifogásközlésből, amely kifejezetten felhívta a címzettjeit arra, hogy ismertessék a további kifogásokra vonatkozó saját álláspontjukat. Másrészt a Bizottság a vitatott határozat 382. pontjában jelezte, hogy nem tartotta szükségesnek megismételni a 2002. június 13-i meghallgatást a 17. rendelet és az 1/2003 rendelet alkalmazásával, mivel e meghallgatást, melyen a tagállamok képviselői nem vettek részt, az ESZAK-Szerződés akkor alkalmazandó rendelkezéseinek megfelelően tartották meg. Emellett a

C-85/15. P–C-89/15. P. sz. ügyekben tartott közös tárgyaláson a Bizottság a Bíróság által feltett kérdésre válaszolva megerősítette, hogy a kiegészítő kifogásközlés sem az eljárás tárgyát képező tényekre, sem a bizonyítékokra nem tért vissza.

43 Ebből következik, hogy a jelen ügyben a tagállamok képviselői nem vettek részt egy az ügy érdemét érintő meghallgatáson, hanem csupán azon, amely az ESZAK-Szerződés lejártából eredő jogi következményekről szólt.

44 Márpedig a jelen ítélet 28. és 29. pontjában hivatkozott ítélkezési gyakorlatnak megfelelően, amikor valamely határozatot az 1/2003 rendelet alapján fogadnak el, az e határozat elfogadásához vezető eljárásnak meg kell felelnie az e rendeletben előírt eljárási szabályoknak, még akkor is, ha ezen eljárás e rendelet hatálybalépése előtt indult meg.

45 Ebből következik, hogy a vitatott határozat meghozatala előtt a Bizottság a 773/2004 rendelet 12. és 14. cikke alapján köteles volt lehetőséget adni a feleknek arra, hogy érveiket olyan meghallgatáson adják elő, amelyre a Bizottság meghívta a tagállamok versenyhatóságait. Ennélfogva nem tekinthető úgy, hogy az ügy érdemét érintő 2002. június 13-i meghallgatás megfelelt az 1/2003 rendelet alapján történő határozathozatalra vonatkozó eljárási követelményeknek.

46 Következésképpen a Törvényszék tévesen alkalmazta a jogot, amikor a megtámadott ítélet 124. pontjában megállapította, hogy a Bizottság a vitatott határozat meghozatala előtt nem volt köteles újabb meghallgatást szervezni, mivel az érintett vállalkozásokat 2002. június 13-án és szeptember 30-án szóban meghallgatták.

47 Tekintettel arra – ahogyan azt a főtanácsnok indítványának 56. és 57. pontjában hangsúlyozta –, hogy milyen jelentőséggel bír az 1/2003 rendeletben és a 773/2004 rendeletben előírt eljárás keretében az érintett felek kérésére tartott azon meghallgatás, amelyre a 773/2004 rendelet 14. cikke (3) bekezdésének megfelelően a tagállamok versenyhatóságait is meghívják, az ilyen meghallgatás elmulasztása lényeges eljárási szabályok megsértésének minősül.

48 Mivel nem tartották tiszteletben a 773/2004 rendeletben előírt, ilyen meghallgatáshoz való jogot, azon vállalkozásnak, melynek jogait ilyen módon megsértették, nem szükséges bizonyítania, hogy e jogsértés az ő hátrányára befolyásolhatta az eljárás menetét és a vitatott határozat tartalmát.

49 Következésképpen az említett eljárás szükségszerűen jogsértő, függetlenül attól, hogy e jogsértés milyen esetleges káros következményekkel járhat a Rivára nézve (lásd ebben az értelemben: 2012. november 6-i Bizottság kontra Éditions Odile Jacob, C-553/10 P és C-554/10 P, EU:C:2012:682, 46–52. pont; 2016. június 9-i CEPSA kontra Bizottság ítélet, C-608/13 P, EU:C:2016:414, 36. pont).

50 A fentiekből következik, hogy a Riva által felhozott első jogalapot el kell fogadni, következésképpen a megtámadott ítéletet hatályon kívül kell helyezni anélkül, hogy szükséges volna megvizsgálni fellebbezés többi jogalapját.

A közbenső határozat iránti kérelemről

A felek érvei

51 Az elsőként vizsgálandó, közbenső határozat iránti kérelmével a Riva azt kéri, hogy a Bíróság állapítsa meg, hogy a Törvényszék előtti eljárás megsértette az Európai Unió Alapjogi Chartája 47. cikkének második bekezdését és az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt egyezmény (kihirdette az 1993. évi XXXI. tv.) 6. cikkének (1) bekezdését azáltal,

hogy ezen eljárásban figyelmen kívül hagyták az eljárás észszerű időtartamának elvét, ami a magánszemélyek számára jogokat keletkeztető valamely jogszabály kellően súlyos megsértésének minősül.

52 E tekintetben a Riva rámutat, hogy a Törvényszék előtti eljárás közel öt évet vett igénybe, melyből három év és két hónap az írásbeli szakasz vége és a szóbeli szakasz megnyitása között telt el. Ezen időtartamot az ügy körülményei nem igazolják. Ugyanis a Riva által felhozott jogalapok nem voltak különösen bonyolultak és nem akadályozhatták az előadó bírót abban, hogy munkáját rövidebb idő alatt végezze el. A Törvényszék tétlenségét nem magyarázza sem pervezető intézkedések vagy bizonyításfelvétel elrendelése, sem eljárási cselekmények bekövetkezése. A Riva magatartásával nem lassította az ügy intézését.

53 A Bizottság a Riva e kérelmének elutasítását kéri.

A Bíróság álláspontja

54 A Riva arra irányuló kérelmét illetően, hogy állapítsa meg az Európai Unió Alapjogi Chartája 47. cikke második bekezdésének megsértését, emlékeztetni kell arra, hogy amennyiben valamely európai uniós bíróság megsérti az említett rendelkezésből eredő azon kötelezettségét, hogy az előtte folyamatban lévő ügyeket észszerű időn belül tárgyalja, ezt a Törvényszék előtt indított kártérítés iránti eljárás keretében lehet szankcionálni, mivel az ilyen kereset minősül hatékony jogorvoslatnak. Ezért az észszerű időn belüli határozathozatal Törvényszék általi elmulasztásából eredő kár megtérítése iránti kérelmet nem lehet fellebbezés formájában közvetlenül a Bíróság elé terjeszteni, hanem azt magához a Törvényszékhez kell benyújtani. Az EUMSZ 256. cikk (1) bekezdése értelmében hatáskörrel rendelkező Törvényszék, amelyhez kártérítési keresetet nyújtottak be, köteles az ilyen keresetről a kifogásolt időtartamú eljárás alapjául szolgáló jogvitában eljárótól eltérő összetételű tanácsban határozatot hozni (lásd ebben az értelemben: 2016. június 9-i Repsol Lubricantes y Especialidades és társai kontra Bizottság ítélet, C-617/13 P, EU:C:2016:416, 98. és 99. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

55 Következésképpen a Riva által előterjesztett, közbenső határozat iránti kérelmet el kell utasítani.

A Törvényszékhez benyújtott keresetről

56 Az Európai Unió Bírósága alapokmánya 61. cikke első albekezdésének megfelelően, ha a fellebbezés megalapozott, a Bíróság a Törvényszék határozatát hatályon kívül helyezi. Ha a per állása megengedi, az ügyet maga a Bíróság is érdemben eldöntheti.

57 A jelen ügyben a Bíróság rendelkezik a Riva által a Törvényszékhez benyújtott, a vitatott határozat megsemmisítése iránti kereset érdemben történő eldöntéséhez szükséges valamennyi információval.

58 E tekintetben elegendő rámutatni, hogy a jelen ítélet 24–49. pontjában kifejtett indokok alapján a vitatott határozatot lényeges eljárási szabályok megsértése miatt a Rivát érintő részében meg kell semmisíteni.

A költségekről

59 A Bíróság eljárási szabályzata 184. cikkének (2) bekezdése értelmében, ha a fellebbezés megalapozott, és a Bíróság maga hoz a jogvita kapcsán végleges határozatot, a Bíróság határoz a költségekről.

60 Ugyanezen szabályzat 138. cikkének (1) bekezdése, amelyet e szabályzat 184. cikkének (1) bekezdése értelmében a fellebbezési eljárásban is alkalmazni kell, akként rendelkezik, hogy a Bíróság a pervesztes felet kötelezi a költségek viselésére, ha a pernyertes fél ezt kérte. Mivel a Riva a fellebbezés keretében pernyertes lett és a Törvényszék előtti keresetének helyt kell adni, a Riva kérelmeinek megfelelően a Bizottságot arra kell kötelezni, hogy a saját költségein felül viselje a Riva részéről mind az elsőfokú eljárásban, mind a fellebbezés keretében felmerült költségeket.

A fenti indokok alapján a Bíróság (kilencedik tanács) a következőképpen határozott:

1) A Bíróság az Európai Unió Törvényszékének 2014. december 9-i Riva kontra Bizottság ítéletét (T-83/10, nem tették közzé, EU:T:2014:1034) hatályon kívül helyezi.

2) A Bíróság a 2009. december 8-i C(2009) 9912 végleges bizottsági határozattal módosított, 2009. szeptember 30-i, az ESZAK Szerződés 65. cikkének alkalmazására vonatkozó eljárásban (COMP/37.956 – „betonvas” ügy, újbóli elfogadás) hozott C(2009) 7492 végleges bizottsági határozatot a Riva Fire SpA-t érintő részében megsemmisíti.

3) Az Európai Bizottság a saját költségein felül köteles viselni a Riva Fire SpA részéről mind az elsőfokú eljárásban, mind a jelen fellebbezés keretében felmerült költségeket.

Aláírások

i — A jelen szöveg kulcskifejezéseket tartalmazó részében, valamint 40., 44. és 49. pontjában az első elektronikus közzétételt követően nyelvi módosítás történt.